

Kitty

Utgangspunktet for denne innledninga er Engels: Målsettinga for oss kvinner er at vi skal ut i samfunnsmessig organisert lønna arbeid, og at familien som økonomisk enhet må forsvinne. Det vi veit minst om er hvordan familien er organisert som en økonomisk enhet, og vi har i liten grad diskutert hvordan familien er regulert i et samfunn som det norske. Vi har derfor funnet fram noe materiale for å belyse dette. Jeg skal også si noe om kvinners arbeid.

Det har vært ulike oppfatninger av hva som er grunnlaget for undertrykkinga av oss kvinner, og det som vel har vært den rådende oppfatninga fra AKP(m-l)s side at alt kan forklares ut fra mangelen på arbeidsplasser for kvinner, at kvinnene er en reservearme for kapitalen. Vi som har forberedt dette seminaret, mener at denne forklaringsmodellen ikke er holdbar som hele forklaringa, men vi mener også at den andre forklaringsmodellen som er dukket opp, nemlig at alt kan forklares ved at kvinnene trengs hjemme for å reprodusere familien, heller ikke er tilstrekkelig.

Vi har ikke tenkt å legge opp til noen diskusjon om et enten eller, fordi vi mener at vi mangler mye materiale både når det gjelder den historiske utviklinga og situasjonen i dag. Derfor har vi valgt å legge fram en del materiale om kvinnens stilling mellom jobb og familie i Norge, økonomisk og sosialt.

Innledninga har én veldig viktig begrensning. Den tar ikke opp regulering av kvinners seksualitet og evne til å produsere barn, og hva det betyr for kvinneundertrykkingas årsaker og uttrykksformer.

Når vi skal se på kvinnearbeid og familiearbeid, hadde det vært en fordel om vi kunne se på utviklingen av dette i Norge over en viss periode; Hvordan har kvinnes yrkesdeltakelse utvikla seg? Hva slags yrker har vi? Er det gifte eller ugifte som hadde jobb? Hvordan forandrer yrkesdeltakelsen for kvinner seg i løpet av deres liv? øker andelen av kvinner som stabil arbeidskraft og hvilke grupper av kvinner gjelder eventuelt dette? Hvordan har omsorgs- og husstellersarbeidet utvikla seg? Hvordan har eldre- uføre- og sykeomsorg blitt trukket ut av familien, hvor er det blitt trukket ut og i hvor stort omfang? Hva med ungepass? Kan vi finne ut noe om fødselstall og vet vi noe om hva det betyr? Vi har ikke funnet svar på alle disse spørsmålene, men vi har en del materiale som jeg skal legge fram. Jeg bygger på Samfunnsøkonomiske studier nr. 39 (Kvinnens yrkesdeltaking i Norge) og Artikler fra Statistisk Sentralbyrå nr. 89 (Ekteskap og barnetall, ei gransking av fertilitetsutviklinga i Norge 1920 til 1970).

Kvinnens yrkesdeltakelse

Først har jeg lyst til å si litt om vanskene med å finne ut noe om kvinnens yrkesdeltakelse. Kildene for å undersøke hvordan kvinnejobber har vært, er de tiårlege folketellingene fra 1875 til 1970 og arbeidskraftundersøkelsene som har vært foretatt kvartalsvis fra 1972. Disse to kildene er noe forskjellige. Folketellingene regner bare ~~med~~ ^(som yrkesaktive) de som har arbeid som hovedkilde til livets opphold. Fram til 1960 har folketellingene ikke med den kvinnelige familiearbeidskraften, koner og døtre på gårder, eller koner og døtre som jobber for folk ^(i familien) som er selvstendige næringsdrivende. Men slik arbeidskraft har jo ^{blitt} et ganske stort omfang. Så seint som i 1970 utgjorde gruppa gifte kvinner som var familiearbeidskraft i jordbruket, 20 000 ^{personer}. Dessuten,

folks oppfatning av hva som er viktigste kilde til livs-
opphold, endrer seg over tid. I 1970 var det 13% av de kvinnen
som jobbet mellom 500 og 1000 timer i året, dvs. i halvdags-
jobb, som regnet yrket sitt som viktigste kilde til livs-
opphold. I 1951 var det 51% ^{av denne gruppa} som oppga det samme.

^{for yrkesaktive} prosenttallene kan altså øke mye,
uten at de reelle forholdene under dem egentlig har endret
seg noe særlig. Arbeidskraftundersøkelsene regner med at
folk har arbeid dersom de har minst én times inntektsgivende
arbeid i uka. Da kommer de med i undersøkelsen.

Trass i alle disse forbeholdene er det et faktum at kvinners
yrkesaktivitet har steget. For ugifte kvinner var yrkesdeltak-
inga stabil helt fra tellingene startet i 1875 ^{av kvinn} til 1960.

I hele denne perioden var ca. 60% av denne gruppa yrkesaktive.
Deretter begynte prosenten å synke. Grunnen til det var at
svært mange av de unge kom under utdanning. For tidligere
gifte kvinner, dvs. enker, skilte og separerte, var det synk-
ende yrkesdeltakelse fra 1920. For gifte kvinner har yrkesdel-
takelsen økt hele dette hundreåret, og mest de siste to tiåra.

Allment sett kan en si at før krigen ^{hadde} de gifte kvinnene
lav yrkesdeltakelse, en stor del av dem var husmødre på hel-
tid. Etter siste krig har altså de gifte kvinnes andel av
arbeidende kvinner økt. Hoveddelen av den store økningen av
yrkesaktive kvinner de siste 20 åra utgjøres av
gifte kvinner. Noen tall:

Etter 1970 har vi ikke nye tall fra folketellinger, men beidskraftundersøkelsene viser at den yrkesaktive delen ^{gifte/} av kvinner har økt fra 40 til 50% fra 1972 - 77. Her må vi igjen huske på at for å komme med på denne statistikken kreves det bare at en har minst én times arbeid i uka.. Men økningen fortsetter altså,

Hvordan varierer så yrkesdeltakelsen til gifte kvinner? Den varierer med antallet mindreårige barn i familien. Både alder og antall barn virker altså inn her. Selv om daghjemsutbygginga har skutt fart det siste tiåret, har det ikke ført til at andelen småbarnsmødre har økt sterkere enn andelen av gifte kvinner ellers. Gifte kvinner får en to-puklet yrkesdeltakingskurve, med en topp når de er ferdig med utdanninga, Så synker den når de får barn, og deretter øker den etter hvert som ungene blir eldre. For menn og kvinner uten barn stiger den etter endt utdanning og holder seg høy fra de er 30 til 45, ^{av gamle.} Deretter begynner den å synke.

Kvinnens yrkesaktivitet varierer med lengde på utdanninga og utdanningas fagfelt. F.eks. helsevesenet er et fagfelt som har høy yrkesdeltakelse allment, uavhengig av utdanningas lengde. Det fins en tendens til lavere yrkesdeltakelse for gifte kvinner når mannen har veldig lang utdanningstid. Det er også en tendens til lav yrkesdeltaking hos

hos gifte kvinner når mannen ikke er sysselsatt.

Dessuten varierer yrkesdeltakinga veldig med hvor kvinnevennlig næringsfordelinga i kommunen er, kort sagt med om det fins jobber for kvinnfolk. Det skiller 12% mellom høyeste "næringsvennlighet" og laveste. Oslo representerer her toppen på denne skalaen. Jeg har ikke tall for ^{fordelinga} av de yrkesaktive kvinnene i ulike næringer, men det er en klar tendens til at kvinner først og fremst jobber i bransjer som er beslekta med hjemmearbeidet, ^{hulls} bekledning, tekstil, nærings og nytelse, omsorgsykker osv.

Utviklinga av omsorgsarbeidet

Jeg har ikke funnet mye materiale om hvordan omsorgsarbeidet har utviklet seg. Særlig viktig syns jeg det er at vi mangler opplysninger om utviklinga av eldre- og uføreomsorgen. Vi som har forberedt dette seminaret, har en teori om ^{at} den har utviklet seg særlig sterkt når kapitalen har hatt behov for veldig mobil arbeidskraft. Altså i perioder hvor strukturendringene i næringslivet er veldig store og de har behov for å kunne flytte på den unge arbeidskrafta, er de nødt til å gjøre et eller annet med de eldre som blir igjen. De kan de ikke basere seg på at omsorgen skal være privat, at de ^{stat} kan flytte med og bli stelt av hjemmeværende. Dette er en teori som må undersøkes nærmere. Det vi vet er at antall personer pr. husholdning har sunket fra 1920 til i dag, fra 4,3 til 2,94 personer i gjennomsnitt. Dette skyldes i stor grad at barnetallet synker. Det gjennomsnittlige barnetallet pr. familie har fra 1920 sunket fra 4,02 til 2,4 i 1950, ^{videre til} og 2,2 i 1970. Og det synker fremdeles. Denne nedgangen i barnetallet har gått i bølger. Barnetallene fra giftermålskullene fra begynnelsen av huddre-året sank drastisk. Den sank på nytt i tida mellom 1925 og 1930. De siste registreringene vi har er fra kullene 1965 - 70 (giftermålskullene), og de har foreløpig 1,7 barn. Det som er påfallende for denne generasjonen, er at de fikk ^{høyt} barna mye tettere enn tidligere kull. Tidligere var det vanlig at fødslene

var noenlunde ^{jamnt} fordel over hele kvinnens fruktbare liv.

Nå har kvinnene sin første fødsel tidligere, får sine 1,7 barn, og så stopper de opp. Det fins litt ulike tendenser her. Det virker som barnetallet er stadig synkende på bygdene, mens det er svakt økende blant høyt utdanna kvinner i byene. Historikeren Ida Blom har undersøkt barnetallet fra begynnelsen av dette hundreåret. Hun fant at barnetallet sank på grunn av at folk ble fattigere. De fattige familiene regulerte barnetallet for å unngå ^{en} nød, og middelklassefamiliene for å behold ^e en utsatt levestandard. Det samme antas å gjelde for det synkende fødsels-talle i tredveåra. Jeg tror andre faktorer er viktigere for det synkende barnetallet vi har nå. Mitt inntrykk er at kvinnens krav til eget liv er kommet sterkere inn, angst for framtida og for barnas oppvekstmuligheter er kommet inn. Men det gjenstår å gjøre en virkelig omfattende undersøkelse ^{av} dette feltet.

Familien som økonomisk enhet.

Når vi skal se på familien som økonomisk enhet, fins det to innfallsvinkler. For det første er familien et forsørgelsessystem for kvinner. Tove Stang Dahl sier det slik: "Kvinnene presses mot ekteskapet som kilde til livsopphold, både økonomisk, sosialt og psykisk." Den ene funksjonen familien har, er altså at den forsørger kvinner. For det andre er familien et arnested for reproduksjon av arbeidskraft og oppbevaring av ulønnsomme, barn og til en viss grad syke og eldre.

krav til
h.

Når det gjelder kvinnenes mulighet til å forsørge seg, skal jeg først si litt om arbeidsmarkedet. Det er regulert ut fra at enhver arbeider er enslig. Arbeidskrafta skal være mobil, skal kunne flytte eller pendle. Arbeidsløshetsstrygda er basert på det samme, arbeidstid, skiftordninger, karrieremuligheter, kurs, videreutdanning etc. ^{Arbeidsmarkedet} er lønnet og organisert ut fra at enhver mann er forsørger. Dette gjelder lønnsnivå, skatteregler,

trygderegler og pensjonsregler. Dette er hovedtendensen på arbeidsmarkedet. Dette betyr etter min mening at kvinnene er marginal arbeidskraft og at alle forhold er rettet inn på at hun er det. Arbeidsmarkedet har altså ikke endret seg grunnleggende sånn at det er ^{blitt} såkalt kvinnevennlig.

I Norge fins det tre muligheter for kvinner til å skaffe seg livsopphold. Det ene er å skaffe seg jobb og få lønn for arbeidet, det andre er å gå på trygd og det tredje er å gifte seg. Svært få kvinner jobber mer enn 30 timer i uke, og lønne er så lav at svært få kan leve av egen inntekt. I 1973 var det bare 6,7% av kvinnene som tjente mer enn 30 000 ^{kr.}/i året.

Særregler for kvinner i arbeidslivet

Det fins noen særregler for kvinner som er i jobb.

Det fins en skattefradragspost for ektefellen som heter hustrufradrag. Den ble innført i 1958 og var tenkt som en kompensasjon for "merutgifter som følge av hustruens fravær fra hjemmet". Fradraget ble gitt selv om ekteparet ikke hadde barn, men ble økt vesentlig hvis de hadde det. Samtidig med at det i 1959 ble åpnet adgang til særskilt likning for ektefelle, ble fradraget gjort betinget av at ektefellen hadde barn å forsørge. For barn mellom 14 og 20 år er fradraget 25% av inntekten, høyest kr.600. Er det ett barn under 14 år, er fradraget 40% av inntekten, høyest kr.3000, og er det flere barn under 14 år, kan 50% av inntekten trekkes fra, høyest kr.4000. Disse satsene gjelder i dag. Fradraget gis ikke til menn. Det skjer bare i hustruens inntekt, og hun får det selv om hun er eneforsørger og mannen er hjemmeværende. Finansdepartementet har uttalt at regelen om ^{og} hustrufradraget ^{og} bør gis anvendelse på avtalte samliv når partene forsørger barn,

I tillegg til dette fradraget har den gifte mor til en viss grad også adgang til å trekke fra faktiske utgifter til pass og stell av barn som enten er under 14 år, eller som har særlig behov for omsorg og pleie. Størrelsen av fradraget er også her knyttet til de nevnte prosentene av inntekten, men maksimumssummene er det dobbelte; 6000 kr. for ett barn, 8000 for to eller flere. Også disse reglene gjelder for ugifte samleverere.

Det er klart at ^{de} takstene som gjelder, i dag er altfor lave i forhold til behovet. Jeg skal illustrere dette gjennom et eksempel: Ei jente jeg kjenner, med to barn under 14 år, ligger i krig med likningsmyndighetene. Hun forteller: Alle utgifter som tilskrives stell og omsorg av barna, prøver myndighetene nå å tyne inn i hustrufradraget. Utgifter til reise til barnehagen (hun er avhengig av bruke bil til barnehagen) ble puttet inn i hustrufradraget. Hun fikk altså ikke lov til å trekke dette fra inntekten som reelle utgifter til omsorg for barna. Dette ble begrunnet med at hun ikke rakk å komme seg tidsnøk på jobben dersom hun ikke brukte bil! Disse utgiftene ble altså regnet som ^{mer} utgifter hun hadde fordi hun var i lønna arbeid, og dermed skal det trekkes inn i hustrufradraget! Dersom denne jente fikk godkjent alle utgiftspostene sine, ville hun komme opp i et samle fradrag på 14 000 kr. (hustrufradrag = 6000 kr. pluss særfradraget = 8000 kr.). Men når hun regner ut de reelle ^{mer} utgiftene hun har på å være i jobb og ^{utgifter til} omsorg for barna, ville summen på 22 700kr.. Offisielt greide hun ikke å komme opp i slike summer fordi hun hadde privat dagmamma til den ene ungen. Utgifter til privat dagmamma må jo oppgis for å bli godkjent utgiftspost, men det ville ikke dagmammaen.

Andre særretter for yrkesaktive kvinner: Vi har rett på barsel-
penger. De tilsvarer omtrent lønna vår hvis vi har vært i jobb

i seks av de siste ti månedene før ungen kommer. Det holder altså ikke å ha jobbet seks av de siste ni månedene - folk skal ikke kunne ta seg jobb når de vet at de er gravide og så få børseløpenger.

Permisjonstida ved fødsler er nå på 18 uker, og loven sier at 6 av disse må tas etter fødselen. De øvrige 12 ukene kan ~~tas~~ ^{kvinnen} ta ut på forhånd eller dele med mannen. Disse 18 ukene ble kjempet igjennom fordi kvinner mente at det ble for knapt med 12 ukers permisjon etter fødselen. Men Rikstrygdeverket

tolke/loven slik: Hvis kvinnen skulle få vanlige plager ^{svangerskaps} som gjør at ^{hän} ikke kan jobbe, så har ^{hän} ikke lov til å bli sjukmeldt de siste 12 ukene av svangerskapet. Da skal fravær tas av børselpermisjonen. Denne tolkninga har de kjennelse på i Trygderetten. Dette betyr at om ^{kvinnen} f.eks. har tungt arbeid og ryggen ikke holder, må ^{hän} bruke 12 uker av permisjonstida før fødselen, og får 6 uker etterpå. Det skal mye til før plager under svangerskapet ikke blir satt i kategorien "vanlige svangerskapsplager" slik at sykemelding godkjennes.

Trygd som kilde til livsopphold

Som arbeidstaker har kvinner vanlige trygderettigheter, sykestrygd, uføretrygd, attføringstrygd osv. Kvinner har dessuten ^{særegne} trygderettigheter ved ^{dette gjelder} bortfall av forsørger, dvs. enslige mødre, skilte og enker. Disse trygderettighetene er innrettet på å få oss i arbeid. Det gis overgangsstønad, hjelpestønad og utdanningstønad i en periode hvor situasjonen er slik at ^{kvinnen} ikke kan komme seg i arbeid. Dersom ^{hän} har utdanning som kan brukes direkte, har ^{hän} ikke rett til en del av disse stønadene. Takstene for de ulike stønadene blir regulert i samsvar med regulering av grunnbeløpet

i folketrygden, men fett er det ikke. En jente som får maksimalt av stønadene, får 3 150 kr. i måneden. Men det fins også ulike kommunale ytelser, noe forskjellig fra kommune til kommune. Dessuten får en nå stønad til lengre allmennutdanning, det fikk en ikke før. Det ^{ti/brøst sammen med} at arbeidsmarkedet har forandret seg slik at det ofte kreves ^{at en har} høyere allmennutdanning for å ^{kunne} få yrkesutdanning. En skal merke seg at disse stønadene faller automatisk bort ved inngåelse av nytt ekteskap. Stønad til utdanning faller altså bort dersom ^{kvinnen} gifter seg.

Ekteskap som kilde til livsopphold

Først skal jeg sitere litt fra Lov om ektefellers formueforhold fra 1929

af. til verk

Bl.a. Helge Thue drøfter hva slags økonomiske rettigheter som fins innafør ekteskapet. Det ^{gjelder} ingen virkelige regler for fellesdeling innafør ekteskapet så lenge man er gift, det inntreer først ^t når man skiller seg, eller om man blir enke. Det fins en del høyesterettsdommer som peker tilbake på at det at du er hjemme og steller barn og hus, gjelder likt med mannens inntektsbringende arbeid. Det fins bl.a. dommer som ^{gjelder} deling av hus som er bygd av mannen med mye egenarbeid og hans inntekt,

Disse damene
-mens kona var hjemme og passet ungene. Da ble det regnet med at det at hun hadde vært hjemme og passet ungene hadde bidratt så mye til at han fikk jobbet på huset, at huset ble delt da de skilte seg.

Formuesforhold i familier har utviklet seg en god del gjennom historien, og jeg har lyst til å si litt om denne utviklingen. Kvinnen er økonomisk avhengig av mannen. Dette har lange tradisjoner, helt fra Christian V's Norske Lov fra 1687. Da var kvinnene umyndige, så da var det jo naturlig at det var fedre, ektemenn osv, som tok hånd om hennes midler. I 1863 ble ^{kvinner} ugifte myndige, og i 1898 ble gifte kvinner myndige. Men mannen rådde fremdeles over ektefellenes felles eiendom, og han kunne skusle dem bort uten at hun kunne gjøre noe med det. Nå sier loven at ektefellene råder over det de selv har brakt inn i felleseiet, men her kan en jo stille spørsmålet om hvem det er som har inntekt til å bringe saker og ting inn i felleseiet. Ektefelleloven gir

formell juridisk likhet mellom ektefellene, men ettersom det jo stort sett er mannen som har inntekter, er virkeligheten at det er en ^{brennende} sosial og økonomisk ulikhet.. Det er jo ikke slik at mannens lønn deles og forvaltes likt av ektefellene. Som sagt, i 1927 ble det regnet med at 1/5 av mannens inntekt var passende til å drive husholdet (jf. lov om ektefellers formueforhold).

Dersom kvinnen jobber, faller mannens underholdsplikt overfor henne bort. Kvinnes samfunnsmessige posisjon avgjøres i stor grad av mannens inntekt og klassetilhørighet. Da Helge Thue skrev boka si, var det ca. 600 000 husmødre ^{i Norge}. Dette tallet er sunket med ca. 50 000 siden da.

Skattereglene er slik at dersom det bare er en som jobber, skatter den som jobber i skatteklasser II. Det medfører ca. tre milliarder

i overføringer årlig. Thue nevner at hvis kvinnen tar jobb til en lønn på under 14 000 i året og ~~mannens~~ ^{et økonomisk lønnsomt} inntekt er på over 100 000, vil det ikke lønne seg at kvinnen jobber. Disse grensene for når det ^{er økonomisk lønnsomt} er at kvinnen jobber, bør vi se nærmere på.

Det fins også trygdereglene som ser på ekteskapet som kilde til livsopphold for kvinner. Det er ektefelletillegg i alderspensjonen, i trygdepensjonen, i uførepensjonen og i arbeidsløshetspensjonen. Husmoras egen stilling i forhold til trygdesystemet er slik: Hun får minstepensjon fra folketrygden og opparbeider ingen ekstra-poeng for virksomheten som husmor. Formelt har hun rett til å bli uføretrygdet, men har reelt sett veldig vanskelig for å bli det. Om hun blir uføretrygdet, har hun ikke rett på hjelpestønad slik andre uføretrygdete har. Hjelpestønad er penger en får til å betale for hjemmehjelp. En rekke andre rettigheter er det også svært vanskelig for henne å få. ^{folkse} Rett til å skaffe seg bil og støtte til bilbruk. ^I En rekke rettsaker har dommen gått imot husmødre som har prøvd seg mot dette systemet. ^{offisielle} Vanskene ligger ikke i formelle hindringer, men i den reelle praktiseringa av trygdelovene. Husmora får en engangsstønad ved nedkomst. Dessuten den skal betales til mora, og/ får jo husmødrene barnetrygda; den er for svært mange ^{kvinner} den eneste selvstendige inntekten de har.

Ut fra alt dette kan en si at i Norge i dag er det et flertall av kvinner som er økonomisk avhengige av menn. Det er ikke slik bare fordi de "vil" være det, men fordi arbeidsmarkedet og alle de reglene som regulerer det, tvinger dem til å være det. Etter mitt syn skaper en slik økonomisk avhengighet og den situasjonen at kvinnene går hjemme, en virkelighetsoppfatning ^{noe kvinnene} som er forskjellig fra mennenes, og det skaper ulikeverd som

Her tenker jeg på manglende avler undertrykking. Det er ikke bare arbeids- deking i hjemmet, men ^{på} en grunnleggende holdning om at mannen er mest ^{verds}. Vi vet at denne avhengigheten også avler vold. Det fins ganske mye materiale som viser at kvinner blir slått og mishandlet av han de bor sammen med. Dette er en reell situasjon som ikke kan forandres bare ved holdningskampanjer. Dersom kvinnes situasjon som avhengige ikke endres, er det ikke grunnlag for virkelig kvinnefrigjøring. Jeg er enig med Tove Stang Dahl når hun kaller ekteskapet en husmannskontrakt. Jeg synes det er nedverdiggende at kvinner skal opprettholde sitt liv ved å bli forsørget av et annet menneske. Derfor mener jeg at det i alle fall, sjøl om det medfører at ^{kvinnene} blir dobbeltarbeidende, er en fordel for kvinner om de har en jobb og tjener egne penger.

Hva innebærer arbeidet i familien?

Arbeidet med barn tar tid for kvinner.

Plønsje

Den rette linja nederst viser den tida menn bruker på ungene sine.

Det er 0,7 timer pr. dag.

For å løse problemet barnepass i forhold til yrkesarbeid brukes børnehager i forbausende liten grad. Det er andre løsninger som brukes. En undersøkelse viser at det at kvinner kan gå ut og ta arbeid ikke avhenger av om det fins daghjemsplasser.

Det avgjørende er om det fins arbeid for kvinner, *fins det det og kvinnene kan få arbeid, gir det som regel å ordne seg når det gjelder pass av ungen.*

Brosjyren "Tidsnyttingsundersøkelsen 1971 - 72" fra Statistisk Sentralbyrå har en mengde materiale når det gjelder husarbeid.

Gjennomsnittlig tid knyttet til	Kvinner	Menn
inntektsgivende arbeid, arbeidsreiser m.v.	1,9 t.	5,4t.
Gjennomsnittlig tid knyttet til egenarbeid	5,8 t	2,1 t

Det er liten forskjell når det gjelder tid nyttet til fritid og personlige behov.

Hjemneværende husmødre nyttet gjennomsnittlig 7,3 t. pr. dag til egenarbeid, yrkesaktive 4,3 t. Gifte kvinner med hjemmeboende barn brukte 6,9 t. de som ikke hadde hjemmeboende barn, brukte 5,2 t.

Gifte menn, med eller uten hjemmeboende barn, brukte
2,3 t.

Den nasjonaløkonomiske betydninga av husarbeidet dvs. arbeidet utenfor markedet utgjør 68%

av netto nasjonalproduktet i 1971, og det er veldig mye.

Den vesentlige delen av denne verdiskapinga er det kvinnene som står for, fordi deres arbeid utenfor markedet er så enormt mye

større enn menns. Hvis vi ser på tidsbruk til inntektsgivende arbeid og egenarbeid og regner alt dette som arbeid, kommer

vi til at menn totalt sett jobber 7,5 t. pr. dag med fordelinga

5,4 t. på inntektsgivende arbeid og 2,1 på egenarbeid.

Kvinnene jobber 7,7 t. fordelt med 1,9 t. på inntektsgivende arbeid

og 5,8 t. på egenarbeid. Av denne oversikten ser vi at enkelte

sammenlikninger mellom kvinner og menn kan være misvisende. Med

begrepet arbeid forstår vi som regel inntektsgivende arbeid, og her

er kvinnene mindre aktive enn menn. Men om vi ser på samfunnets

totale verdiskaping, finner vi at kvinnene står for en større

andel enn mennene. Kvinnenes og mennenes verden skiller seg ikke

bare fra hverandre ved at mennenes aktivitet registreres mens

kvinnenes overses. Det er også en forskjell i type aktivitet.

Mennenes arbeid er organisert i forhold til et krav om at det skal

gi utbytte til den som utfører aktiviteten, f.eks. i form av inntekt

eller jobbtilfredshet. Kvinnenes arbeid er i høyere grad

underlagt et krav om at aktiviteten skal komme andre til gode.

Dette skillet er tydeligst når vi sammenlikner menns inntektsgivende

arbeid og hjemmearbeidende kvinner. Menn konkurrerer

med hverandre om best mulig lønn, mens kvinnenes ulønnede arbeid

er innrettet på å gi familiemedlemmene økt velferd. Dette skillet

mellom kvinne- og mannskultur finner vi også igjen innenfor det

lønnede arbeidslivet og innenfor familielivet. Kvinn^{er} jobbene har

en tendens til å være av omsorgskarakter, sykepleie, barnepleie

osv., og i familielivet er det mer typisk for kvinner å gi enn å

motta, mens for menn er det mer typisk å motta enn å gi. Dette kan illustreres ved hjelp av et spørsmål i levekårsundersøkelsens intervju. Spørsmålet var om hvem man naturlig ville henvende seg til hvis man trengte praktisk hjelp i forbindelse med sykdom. De fant her at ikke alle gifte personer nevnte sin ektefelle og at det i så måte var stor forskjell mellom kvinner og menn. Av gifte menn var det 9% som ikke nevnte sin kone, mens 29% av gifte kvinner nevnte ikke sin mann. Kvinnenes omsorgsarbeid i den ulønnede produksjonen har et omfang som det kan være vanskelig å forestille seg. På bakgrunn av tidsnyttighetsundersøkelsen kan vi regne ut at kvinners ulønnede omsorgsarbeid for barn i 1971 utgjorde ca. 476 000 årsverk. Dette utgjør ca, 30% av det totale antall årsverk i den lønnede produksjonen, og er et langt større tall en det samlede antall årsverk i industrien. Hvis vi beregner verdien av dette arbeidet på grunnlag av gjennomsnittlig timelønn for kvinner i industrien, finner vi at det utgjør 17% av brutto nasjonalproduktet. Dette gjelder altså bare omsorgsarbeidet for barn. I tillegg kommer naturligvis omsorgsarbeid for eldre, for syke familiemedlemmer osv.

Nettopp med utgangspunkt i at det er en nedverdiggende situasjon for kvinnene å være økonomisk avhengige av menn, har det vært diskutert om kvinner ikke bør lønnes for det arbeidet ~~de~~ ^{de} gjør hjemme, gi ^{dem} husmorlønn. Helge Thues har i boka "Hans ekteskap og hennes" drøftet hva det ville koste. Om 550 000 husmødre skulle lønnes etter gjennomsnittlig timelønn for kvinner i industrien. Han stiller spørsmålet om også yrkesaktive kvinner, som jo også gjør mye husarbeid om ettermiddagen, skal ha lønn for dette arbeidet. ^{Om} en husmor som bare har en mann å stelle for skal lønnes, bør det også overveies å betale hushjelp for enslige. Thues konklusjon er at om dette ikke bare skal bli en slags klattetrygd som gis for

at kvinner skal ha litt lommepenger, vil det være økonomisk
ugjennomførlig, og det ville sette grupper opp mot hverandre.
På den andre siden drøfter han det prinsipielt, nemlig at det ikke
er for å gå hjemme og utføre arbeid der vi skal ha penger -
vi skal vekk fra det^{te} arbeidet.

Hvordan kan vi så bli kvitt arbeidet i hjemmet? Jeg tror ikke vi
kan bli kvitt dette arbeidet med ett slag, men det jeg veit er
at det kan deles. Jeg er lei av at menn syter over at det settes
så store krav til dem om at de skal gjøre arbeid hjemme.

Hvem gjør hva?

Samvær med barna.

Helge Thue hevder med grunnlag i en del undersøkelser at kvinner
blir sykere og sårere av å være gifte. Han referer til en amerikansk
undersøkelse som sier at menn har større fordel av ekteskapet enn
kvinner, at gifte kvinner er mer syke enn gifte menn og mer
syke enn ugifte kvinner. Dette dreier seg i stor grad om psykisk
sykelighet. Det er utført liknende undersøkelser i Norge. Levekårs-
undersøkelsen avviser denne undersøkelsen ut fra sin definisjon av
helse. Men det fins en undersøkelse som er gjennomført av
Ellen Seipom psykisk helsetilstand. Den konkluderer med at
gifte kvinners helsetilstand forverres med årene i motsetning til
ugifte^s og tidligere^s gifte som holder seg stabil. Særlig ille blir
det fra førtiårsalderen og utover.

Ut fra det jeg har gått gjennom her viser det seg altså at norske
kvinner i økende grad, om enn i liten grad ennå, lever av egen lønn.
Det er ikke bare viljen til å gå ut i arbeid som avgjør dette, men
hva som fins av arbeid og hvordan arbeidsplassene er fordelt.

Såntidig er ansværet for familien i svært stor grad lagt på kvinnene. Jeg tror Tove Stang Dähl har rett når hun sier at kvinner presses mot ekteskapet ikke bare økonomisk, men også sosialt og psykisk.